

АНАЛІЗ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ УКРАЇНИ ПО ЗАСОБАХ РОЗМІЩЕННЯ ТУРИСТІВ

Сфера надання послуг гостинності, являючись однією зі складових туристичної індустрії, постає бізнесом, що швидко розвивається та приносить значні надходження, у тому числі в іноземній валюті. Тому в теперішній час для готельної галузі України актуальнішим питанням є удосконалення нормативно-правової бази функціонування усіх видів засобів розміщення туристів.

Слід зазначити, що в Україні зараз має місце різнопланова класифікація засобів розміщення, запропонована як авторами наукових публікацій, так і відображена у нормативно-правових документах. Наприклад, український учений О.О. Любіцева обґрунтовує розділ сукупності засобів розміщення на основні й додаткові [1, с. 66]. Вітчизняні дослідники П.Р. Пуцентейло та Н.В. Чорненька класифікують засоби розміщення за такими ознаками, як місце та географія розташування, стаціонарність, режим експлуатації, контингент споживачів, забезпечення клієнтів харчуванням, тривалість перебування туристів, цінова політика, рівень комфорту та умови розміщення, місткість номерного фонду (малі, середні, великі), функціональне призначення тощо [2, с. 204-205; 3, с. 60]. Об'єкти з надання послуг тимчасового проживання також досліджуються залежно від використовуваного туристами виду транспорту (пристанційні засоби розміщення, притулки, мотелі, ротелі, флайтелі), за формою власності тощо, як запропоновано колективом авторів під редакцією І.М. Школи [4, с. 300]. Таким чином, обслуговування туристів здійснюється великою кількістю різноманітних засобів розміщення, які за визначенням Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) поділяються на дві великі групи:

індивідуальні й колективні (до складу яких входять готелі й аналогічні їм заклади, спеціалізовані й інші колективні засоби розміщення).

Варто відмітити, що в Україні на національному рівні розроблені та діють стандарти по засобах розміщення, завданням яких є гармонізація українських норм і правил з міжнародними стандартами, що стосуються вимог до засобів розміщення та комплексу надаваних ними послуг, однак впровадження основних термінів при використанні їх на практиці носить суперечливий характер, що приводить до недостовірності даних про обсяги діяльності засобів розміщення.

Метою статті є виявлення неузгодженості між окремими термінами, які містяться в національних стандартах України по засобах розміщення туристів, та пропонуванні коректив щодо їх визначення.

Згідно з ДСТУ 4268:2003 «Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги», засоби розміщення характеризуються як «будь-які об'єкти, в яких регулярно або час від часу надають послуги *розміщування для ночівлі*» [5, с. 2]. За ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення» цей термін трактується, як «будь-який об'єкт, в якому *виконавець* регулярно або час від часу надає споживачеві послугу з тимчасового розміщення» [6, с. 2]. Некоректність даних визначень засобу розміщення полягає у наступному:

- по перше, «виконавцем» послуги за ДСТУ 4527:2006 визнається тільки юридична особа або *громадянин-підприємець*, тобто поза увагою залишається така численна група виконавців, як іноземні громадяни та особи без громадянства, які за чинним українським законодавством мають право на провадження діяльності в якості фізичної особи-підприємця (ФОП), а також власники або орендарі індивідуальних засобів розміщення, які не повинні мати статусу ФОП згідно з Постановою Кабінету Міністрів від 15 березня 2006 року № 297 [7];

- по-друге, у ДСТУ 4527:2006 указано, що «споживачем» послуги може бути «*громадянин, який придбаває, замовляє, використовує або має намір*

придбавати чи замовляти товари (роботи, послуги) для власних побутових потреб» [6, с. 4], тобто процес користування послугою (роботою, товаром) описано надмірно деталізовано, проте визначення саме користувача, навпаки, звужено за рахунок відсутності згадувань про іноземних громадян та осіб без громадянства;

- по-третє, «розміщування для ночівлі» за ДСТУ 4268:2003 має досить обмежене значення у порівнянні з «послугою з тимчасового розміщування», яка передбачає не тільки організацію нічлігу споживача, але й надання йому послуг розміщення та можливості користування санітарно-технічними зручностями впродовж усього терміну його перебування.

Таким чином, для подолання виявлених недоліків термін «засіб розміщення» логічно представити у наступний спосіб: «будь-який об'єкт, в якому регулярно або час від часу надають послуги з тимчасового розміщення», та внести корективи в означені національні стандарти України.

Розподіл засобів розміщення на колективні та індивідуальні у нормативно-правових актах України вперше знайшов відображення в ДСТУ 4268:2003, де колективним вважається «засіб розміщування, в якому надають місце для ночівлі в кімнаті чи іншому приміщенні, у якому число місць повинно перевищувати певний мінімум для груп осіб, більших ніж одна сім'я, а всі місця підлягають єдиному керівництву та оплаті відповідно до встановлених цін» [5, с. 3]. Індивідуальний засіб розміщування – це «власне житло, в якому за плату або безоплатно надають обмежену кількість місць; у цьому разі всі одиниці розміщування (кімната, житло) є незалежні і їх займають туристи або господарі, які використовують це житло протягом обмеженого проміжку часу як другий будинок або будинок для відпочинку (дачу)» [5, с. 4].

Порівняльна класифікація засобів розміщення туристів за національними стандартами ДСТУ 4268:2003 та ДСТУ 4527:2006 представлена у таблиці 1.

Так, найбільшою групою колективних засобів розміщення є готелі та аналогічні їм заклади, які за ДСТУ 4268:2003 повинні мати наступні властивості: складатися з номерів, кількість яких перевищує певний мінімум

Порівняльна класифікація засобів розміщення туристів за ДСТУ 4268:2003 та ДСТУ 4527:2006

Категорії	Розряди	Групи	За ДСТУ 4268:2003	За ДСТУ 4527:2006
1. Колективні засоби розміщування	1.1. Готелі та аналогічні засоби розміщування	1.1.1. Готелі	Готелі, готелі квартирного типу, мотелі, дорожні готелі, клуби з проживанням, готелі у пристосованих транспортних засобах	Агроготель, акватель, апартамент-готель, ботель, готельно-офісний центр, клуб-готель, конгрес-готель, курортний готель, мотель, готель-люкс, готель-резиденція, палац-готель, санаторій, флотель, хостел
		1.1.2. Аналогічні готелям засоби розміщування	Пансіонати, будинки відпочинку, туристичні бази	База відпочинку, будинок відпочинку, гостьовий будинок, пансіонат, профілакторій, туристична база, туристичний комплекс
	1.2. Спеціалізовані засоби розміщування	1.2.1. Оздоровчі засоби розміщування	Санаторії, будинки реабілітації, оздоровчі ферми	-
		1.2.2. Табори праці та відпочинку	Сільськогосподарські, археологічні та екологічні табори праці, табори відпочинку, табори пластунів, гірські притулки, хижки	Дитячий табір, табір праці і відпочинку, гірський притулок
		1.2.3. Громадські транспортні засоби	Поїзда, судна, яхти	Круїзне судно, туристичний потяг
		1.2.4. Конгрес-центри	Конгрес-центр	Конгрес-центр

Категорії	Розряди	Групи	За ДСТУ 4268:2003	За ДСТУ 4527:2006
1. Колективні засоби розміщування	1.3. Інші колективні засоби розміщування	1.3.1. Помешкання, призначені для відпочинку	Комплекси будинків або бунгало	
		1.3.2. Майданчики для кемпінгу	Майданчики для наметів, автопричепів, будинків на колесах	
		1.3.3. Стоянки морського та річкового транспорту	Гавані для суден, порти для транзитних суден	
		1.3.4. Інші колективні засоби розміщування	Гуртожитки для молоді, тур. гуртожитки, будинки відпочинку для людей похилого віку, будинки відпочинку та готелі для робітників, студентські та шкільні гуртожитки	Гуртожиток, кемпінг
2. Індивідуальні засоби розміщування	2.1. Орендовані засоби розміщування	2.1.1. Кімнати, орендовані в сімейних будинках	Кімнати	Гостьова кімната
		2.1.2. Житло, орендоване у приватних осіб або через агентства	Квартири, вілли, будинки, котеджі	Гостьова квартира, бунгало, котедж, сільський будинок, фермерський будинок
	2.2. Інші типи індивідуальних засобів розміщування	2.2.1. Неосновне власне житло		
		2.2.2. Житло, що надають безоплатно родичам та знайомим		Дача
		2.2.3. Інші індивідуальні засоби розміщування туристів	Намети, судна на неофіційних стоянках	Караван, збірно-розбірний караван, караван-будиночок, намет, намет-причіп

мати єдине керівництво, надавати готельні послуги (зокрема обслуговування в номерах, щоденне заправлення ліжок та прибирання кімнат і санвузлів), бути згрупованими в класи і категорії відповідно до переліку надаваних послуг та наявного устаткування і не входить до категорії спеціалізованих закладів [5, с. 3]. Основна відмінність між готелями та аналогічними їм засобами розміщення полягає в асортименті послуг, тобто останні можуть мати вузьку номенклатуру послуг, однак включно з щоденними обов'язковими заходами.

Варто зазначити, що до 2004 року усі колективні засоби розміщення України мали змогу функціонувати тільки за наявності ліцензії на провадження господарської діяльності з організації іноземного, внутрішнього, зарубіжного туризму та екскурсійного обслуговування. У даний час для власників готелів й аналогічних їм закладів не існує обмеження щодо організації ними готельної діяльності, однак вони повинні бути зареєстровані в якості юридичних осіб (підприємств будь-якої організаційно-правової форми та форми власності) [8]. Проте, в нашій країні існують випадки розподілу окремих засобів розміщення на частини між різними власниками, які є приватними підприємцями, однак звітності щодо провадження готельної діяльності за формою № 1-готель не надають, тому контролювати обсяги їх послуг з точки зору розвитку індустрії гостинності не представляється можливим.

Спеціалізовані засоби розміщення також пропонують місця для ночівлі, але ця послуга не є для них головною. Дані заклади характеризуються виконанням таких функцій, як лікувальна, оздоровча, спортивна, транспортна тощо. Спеціалізовані засоби розміщення можуть бути безприбутковими, підлягати єдиному керівництву, надавати мінімум готельних послуг (крім щоденного заправлення ліжок), не обов'язково мати звичайний номерний фонд, замість якого можуть пропонувати одиниці житлового типу або колективні спальні приміщення (палати, купе, каюти тощо).

Інші колективні засоби розміщення, за ДСТУ 4268:2003, «можуть бути безприбутковими, мають єдине керівництво, надають мінімум послуг (крім щоденного заправлення ліжок), не обов'язково складаються з номерів, а можуть

мати окремі одиниці житлового типу, майданчики для кемпінгу або колективні спальні приміщення [5, с. 3]. Таким чином, у даних закладах обслуговування зведено до мінімуму, приміщення готується тільки для кожного нового відпочиваючого, а послуги поточного прибирання ліжка та приміщення клієнтові не надаються.

Згідно з даними таблиці 1, у методологічному плані існують певні розбіжності між визначеннями термінів у обох національних стандартах України з класифікації засобів розміщення туристів. Так, деякі заклади з ДСТУ 4268:2003 не знайшли відбиття чи конкретизації у наступному стандарті. З іншого боку, дефініції окремих колективних закладів розміщення, які містяться у національному стандарті ДСТУ 4527:2006, не дозволяють повною мірою віднести їх до конкретної групи за відсутністю на неї посилань. Що стосується типології засобів розміщення, то, на наш погляд, варто привести у відповідність терміни, які застосовуються у ДСТУ 4268:2003 та ДСТУ 4527:2006, наступним чином:

- упорядкувати окремі види готелів за певними ознаками, наприклад: бізнес-готелі, до складу яких можна віднести «конгрес-готель» та «готельно-офісний центр», готелі підвищеної комфортності («клуб-готель», «апарт-готель», «готель-люкс», «готель-резиденція», «палац-готель»), готелі за місцем розташування («курортний готель», «мотель», «агроготель», «акваторія») з метою проведення подальшого дослідження щодо доцільності подібної деталізації та використання цих термінів з практичної точки зору;

- об'єднати поняття «конгрес-готель» (група «готелі») та «конгрес-центр» (спеціалізований заклад розміщення), залишивши саме перший варіант;

- враховувати «ботелі», «флотелі» та «санаторії» (група «готелі» за ДСТУ 4527:2006) у складі спеціалізованих, а «хостели» – серед інших колективних засобів розміщення (згідно з рекомендаціями UNWTO);

- увести у нормативно-правові документи поняття «малий готель», який у практиці ведення вітчизняного готельного бізнесу отримав значне розповсюдження;

- залишити в якості окремих видів аналогічних готелям закладів, які представлені в ДСТУ 4527:2006, тільки «будинок відпочинку», «гостьовий будинок», «туристичний комплекс» та «пансіонат», а «туристичну базу», «базу відпочинку» і «профілакторій» перемістити до складу спеціалізованих засобів розміщення;

- зробити розподіл спеціалізованих засобів розміщення на окремі підгрупи залежно від притаманої їм специфічної функції: наприклад, до лікувальних закладів варто віднести санаторії і профілакторії, до оздоровчих – бази відпочинку, табори праці і відпочинку (сільськогосподарські, археологічні, екологічні тощо), дитячі та студентські оздоровчі табори; до транспортних – круїзні судна та туристичні потяги; до спортивних – ботелі, флотелі, гірські притулки, туристичні бази;

- урахувати в сукупності «інших колективних засобів розміщення», представлених в обох національних стандартах, лише гуртожитки, хостели та кемпінги. Внаслідок того, що, згідно з «Порядком надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)», до послуг розміщення не відноситься «розміщення юридичною особою своїх працівників у засобі розміщення, що йому належить», а також «розміщення осіб, які навчаються у навчальному закладі, у засобі розміщення, що належить цьому закладу» [7], такі заклади, як «студентські, шкільні гуртожитки», а також «готелі для робітників» і «будинки відпочинку для робітників підприємств» у зв'язку з відсутністю конкретизації їх статусу не варто відносити до підприємств готельної індустрії;

- розподілити індивідуальні засоби розміщення за такими підгрупами, як неосновне власне житло (дача), орендовані кімнати в сімейних будинках (гостьова кімната), житло, орендоване у приватних осіб або агентств (гостьова квартира, бунгало, будинок, котедж). На наш погляд, такі терміни, як «караван», «збірно-розбірний караван», «караван-будиночок», «намет», «намет-причіп» досить складно враховувати в якості засобів розміщення, тому що їх власники не піддаються статистичним спостереженням щодо ємкості готельної бази. Якщо окремі з цих «індивідуальних засобів розміщення» здаються

туристові в оренду як туристичне спорядження, то у даному випадку виникають інші господарські відносини, що стосуються надання послуг з прокату інвентарю та обладнання для туристичної подорожі;

- виключити зі складу індивідуальних засобів розміщення ті, «які не зовсім відповідають вимогам до індивідуальних засобів розміщення та складаються з наметів на неорганізованих майданчиках і суден на неофіційних стоянках» [5, с. 4]. На наш погляд, визначення даних закладів носить досить суперечливий характер, тому не може враховуватися стандартизованим терміном взагалі.

За підсумками дослідження національних стандартів України по засобах розміщення нами пропонується власна класифікація цих закладів з урахуванням рекомендацій, наведених вище (рисунок 1).

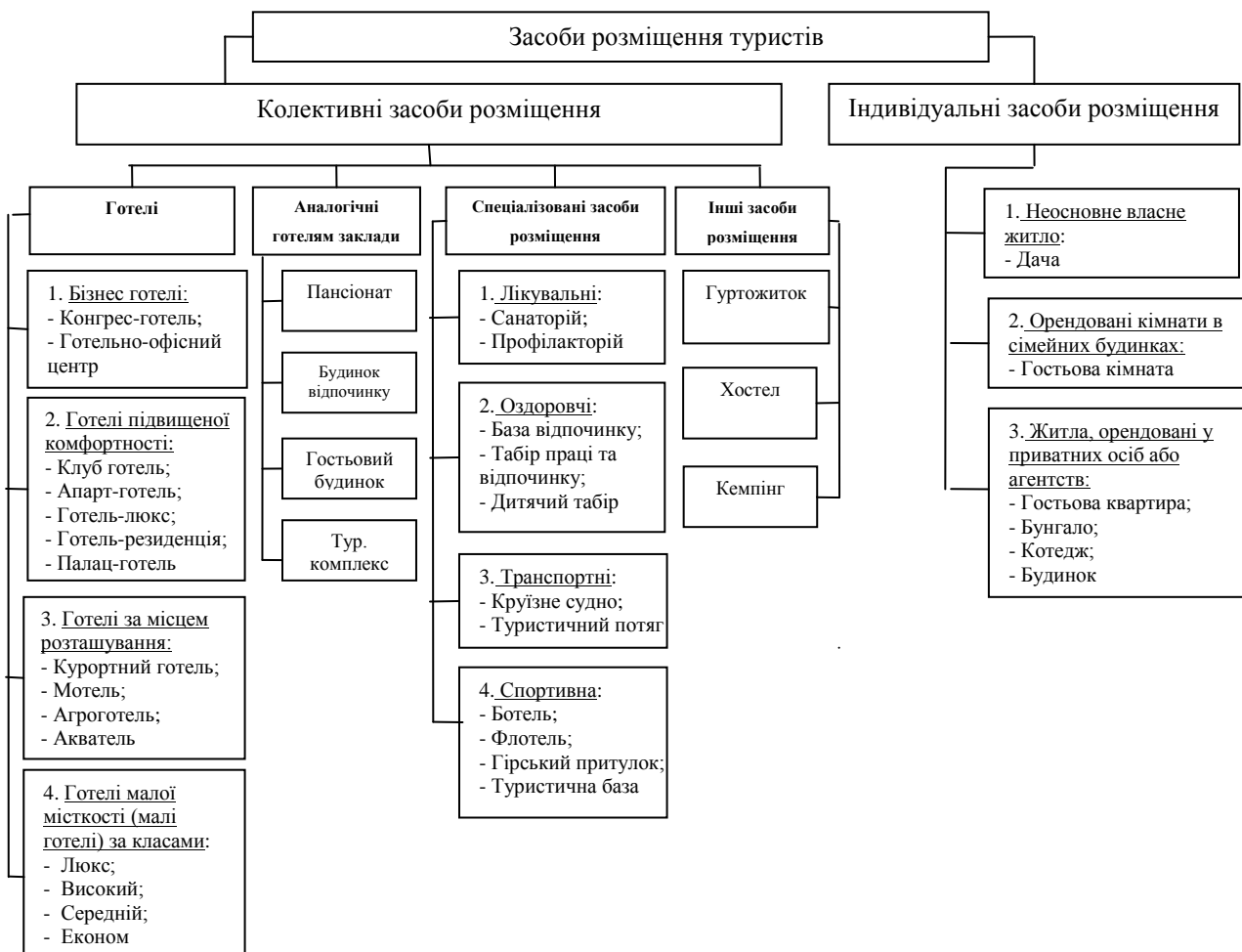

Рис. 1. Класифікація засобів розміщення туристів, яка пропонується за результатами дослідження національних стандартів України

На підставі проведеного аналізу нами встановлено, що у методологічному плані є багато протиріч між двома чинними національними стандартами України (ДСТУ 4268:2003 та ДСТУ 4527:2006) щодо розподілу колективних та індивідуальних засобів розміщення на групи і підгрупи, а також між визначеннями окремих термінів, застосованих у даних стандартах, що заважає виявленню справжньої ємності сфери гостинності України. Запропонована класифікація засобів розміщення туристів дозволить усунути указані протиріччя.

Література

1. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) : підручник / О. О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2005. – 436 с.
2. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємства : навчальний посібник / П. Р. Пуцентейло. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
3. Чорненька Н. В. Організація туристичної індустрії : навчальний посібник / Н. В. Чорненька. – К. : Атіка, 2006. – 264 с.
4. Школа І. М. та ін. Менеджмент туристичної індустрії : навчальний посібник / За ред. проф. І. М. Школи. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2007. – 596 с.
5. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги : ДСТУ 4268:2003. – [Чинний від 2004-07-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2004. – 14 с. – (Національний стандарт України).
6. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення : ДСТУ 4527:2006. – [Чинний від 2006-10-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2006. – 28 с. – (Національний стандарт України).
7. Про порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання) : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 березня 2006 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 11.
8. Про туризм : Закон України від 15 вересня 1995 р. // Урядовий кур'єр. – 1995. – 16 листопада.